

УДК 342.72/.73(477)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.25>**Єгор Савич,**

аспірант

Інституту законодавства Верховної Ради України

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНИНОМ ПРАВА НА КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

Актуальність статті полягає в тому, що основою демократичної системи розвитку суспільства і держави, як загальнолюдського надбання, виступає саме людина як вільна особистість, яка своїми активними цілеспрямованими діями досягає задоволення власних потреб. Серед конституційних норм, які забезпечують означений вище баланс інтересів у системі взаємодії держави, особи та суспільства, чи не найважливіше значення має закріплене у статті 40 Конституції України право, відповідно до якого всі мають можливість надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особистий звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Стаття присвячена комплексному дослідженню основних питань щодо визначення юридичної природи конституційного права на звернення. Проаналізовано основні наукові підходи до визначення сутності конституційного права на звернення. Здійснено аналіз конституційного права на звернення в розумінні категорій суб'єктивного права. Розглянуто основні елементи структури суб'єктивного конституційного права на звернення. Зроблено висновок, що саме законний інтерес виступає передумовою виникнення правових зв'язків між суб'єктами конституційного права на звернення. З'ясовано, що в найбільш загальному вигляді суб'єктивне конституційне право на звернення являє собою міру дозволеної поведінки визначених суб'єктів, що забезпечується зобов'язаннями іншої сторони в даному правовідношенні. Для суб'єктивного права на звернення велике значення має категорія «правового інтересу», адже саме інтерес особи задовольняється засобами правового порядку. Зроблено висновок, що проблему визначення сутності конституційного права на звернення необхідно висвітлювати комплексно. Сутність права на звернення варто сприймати як самостійне конституційне право, що регламентоване окремою статтею Основного закону. Звужений підхід до розуміння юридичної природи конституційного права на звернення не сприяє його повному розумінню. Виділення правомочностей на власні фактичні дії та самозахисту поряд із трьома класичними елементами структури суб'єктивного права є необґрунтованим розширенням названої структури, адже такі правомочності цілком поглинаються трьома їхніми класичними елементами.

Ключові слова: конституційне право на звернення, сутність конституційного права на звернення, суб'єктивне право, структура суб'єктивного конституційного права на звернення.

Постановка проблеми. Конституція України у ч. 1 ст. 3 проголосила людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Цитована стаття, за влучним висловом П.М. Рабіновича, є базисною, такою, що характеризує самі підвалини того суспільного й державного ладу, який закріплюється Конституцією. Вона виступає нормативно-юридичним фундаментом гуманістичного спрямування розвитку суспільного і державного життя в Україні [9, с. 19]. Справді, основою основ демократичної системи розвитку суспільства і держави як загальнолюдського надбання виступає людина як вільна особистість, яка своїми активними цілеспрямованими діями досягає задоволення власних потреб.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Основного закону, права і свободи людини та їх гарантії визна-

чають зміст і спрямованість діяльності української держави. Навіть більше, утвердження і забезпечення прав і свобод людини визнано головним обов'язком держави.

Варто наголосити, що одного лише конституційно-правового закріплення прав і свобод недостатньо. У цьому аспекті утвердження прав і свобод людини означає їх визнання у правовому вимірі. Таке визнання може здійснюватися різними шляхами і засобами: виголошенням у деклараціях, заявах, закріпленням прав людини в Конституції, інших законах; участю в підготовці й ухваленні міжнародних документів щодо прав людини, приєднанням до відповідних міжнародних договорів, їх ратифікацією тощо. Забезпечення прав і свобод людини – це створення умов для їх здійснення. Воно включає такі три елементи (напрями) державної діяль-

ності: сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їхніх загальносоціальних гарантій); охорону прав і свобод людини (шляхом ужиття заходів, зокрема юридичних, для запобігання порушенням, профілактики їх); захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правомірного стану, притягнення винних до юридичної відповідальності) [9, с. 23–24].

Оскільки утвердження і забезпечення прав і свобод людини покладено, у вигляді обов'язку, на державу в особі її інституційної системи, то справді архіважливого значення набувають ті правові норми й інститути, що забезпечують дієвість механізмів впливу суб'єктів на діяльність державної інституційної системи. На сучасному етапі розвитку держави та суспільства в Україні, пише В.А. Соболев, актуальним є безумовне забезпечення конституційних прав та свобод громадян, реалізація верховенства права в усіх сферах суспільного життя, усебічна оптимізація і демократизація політичної організації суспільства, забезпечення більш активної участі громадян в управлінських процесах через різні форми суспільно-політичного самовираження [18]. У частині названої взаємодії особи як носія прав і свобод та держави вченими неодноразово наголошувалось на необхідності збереження балансу інтересів, з однієї сторони, органів державної влади, а з іншої – особи та суспільства. Адже, як правильно зауважує В.Д. Зорькін, Конституція діє не в ідеальному середовищі, а в суперечливій дійсності. Головне – забезпечити оптимальне співвідношення принципів і норм Конституції з реальністю в той або інший конкретний історичний період розвитку країни [5, с. 543].

Серед конституційних норм, які забезпечують означений вище баланс інтересів у системі взаємодії держави, особи та суспільства, чи не найбільше значення має закріплене у ст. 40 Конституції України право, відповідно до якого всі мають можливість надіслати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Проблемі аналізу конституційно-правової природи права на звернення були присвячені праці вчених – представників науки конституційного права, серед яких В.Я. Тацій, В.Ф. Погорілко, Ю.М. Тодика, В.А. Соболев, М.В. Цвік, М.А. Грибанова, В.І. Козлов, Г.М. Котляревська, Л.А. Лазаренко,

М.Б. Михайлов, Л.Є. Кисіль, М.О. Кравцов, А.Г. Ємельянова, В.С. Шапіро, О.О. Чуб, К.О. Кісілевич, В.С. Цимбалюк, І.Л. Литвиненко й інші.

Проте, не відкидаючи досить широкий науковий інтерес до означених проблем, варто зауважити, що багато питань усе ж залишилися поза увагою або не досліджені ґрунтовно. Викладене передусім стосується необхідності комплексного підходу до визначення юридичної природи, внутрішнього змісту конституційного права на звернення, виявлення основних його складових елементів та зв'язків між ними.

Метою статті є науковий аналіз питань конституційних засад права людини на звернення.

Виклад основного матеріалу. Не можна не погодитися з думкою Ю.М. Алістратова, що наявність у людини і громадянина фактичного і юридичного права звертатися з різного роду усними і письмовими проханнями, іншого роду посланнями до органів публічної влади, головне, наявність юридичних наслідків таких звернень у вигляді задоволених легітимних прохань є однією з характеристик рівня розвитку демократії у країні [1, с. 14]. По суті, учений наголошує на тому, що лише формальне закріплення права на звернення у статті Основного закону не приведе до бажаного результату. Встановлені правові можливості, необхідні для задоволення потреб людини, повинні мати достатні забезпечувальні механізми, що ми вже зазначили. Зрозуміло, що в основі даного механізму повинно бути правильне розуміння конституційно-правової природи, сутності даного права.

Під час дослідження категорії «звернення» вченими по-різному розкриваються її сутнісні характеристики. Так, одні автори розкривають сутність звернення через поняття правової можливості звертатися [12, с. 5] або ж через поняття способу здійснення й охорони прав особи [2, с. 11], або через поняття форми волевиявлення [23, с. 12]. Досить цікавим є підхід, коли зміст звернення пізнається з використанням терміна «дії». Так, С.Ю. Тюріна, М.І. Борисов пишуть про звернення як про дію у встановленій законом юридичній формі [21, с. 13]. Наведені позиції науковців мають значення, оскільки можуть бути покладені в основу нормативного опосередкування конституційного права на звернення. Так, у питанні розуміння внутрішньої сутності звернення ми не можемо заперечити використання термінології волевиявлення, що має відповідну форму свого вираження.

Зупинимося на дослідженні внутрішньої природи, сутності конституційного права на звернення, що дозволить виявити основні елементи його змісту та пізнати зв'язки між ними, а також правильно співвіднести дану категорію з іншими правовими явищами. Відповідно до тлумачного словника, поняття «сутність» означає «найголовніше, основне, істотне, суть, сенс або ж зміст будь-якого явища об'єктивної дійсності» [20, с. 842]. Філософське розуміння цієї категорії зосереджується на зв'язкових елементах її змісту. Отже, сутність становить внутрішню основу предметів, що визначає їхні глибинні зв'язки і тенденції, які виявляються, пізнаються на рівні теоретичного мислення [20, с. 842]. Варто зауважити різноманітність підходів до розуміння юридичної природи даного конституційно-правового інституту. Якщо узагальнити наукові підходи до розуміння конституційного права на звернення, то вони зводяться до його сприйняття як засобу здійснення й охорони прав особи; засобу укріплення зв'язку органів державної влади і місцевого самоврядування з населенням [17, с. 48]; засобу вирішення суперечностей у суспільному і політичному житті; засобу громадського контролю за діяльністю органів влади; форми волевиявлення [15, с. 18] або ж участі громадян в управлінні справами держави і суспільства; гарантії участі громадян в управлінні справами держави [19, с. 37]; гарантії дотримання прав і свобод громадян; результату отримання джерела аналітичної інформації, необхідної для раціоналізації діяльності органів і посадових осіб (тобто як форма громадського контролю) [22, с. 149]. Комплексну характеристику звернень громадян, а також конституційного права на звернення з погляду функціонального спрямування даного правового інституту знаходимо в монографічній роботі О.О. Чуб [24, с. 126]. Авторка прихильна до тверджень, що звернення є однією з найважливіших форм і гарантій участі громадян в управлінні справами держави і суспільства; є формою громадського контролю за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування; що в політичному аспекті вони покликані забезпечити зворотний зв'язок між громадянином і державно-владними структурами, виявити громадську думку, суспільні інтереси, ставлення громадян до тих чи інших державних рішень. Дослідниця робить правильний висновок, що в разі належної організації роботи зі зверненнями громадян на демократичних засадах вони можуть бути істотним джерелом інформації, необхідної для вирішення питань державного будівництва загалом.

Звичайно, визнати названі вище підходи абсолютно беззаперечними було б неправильним, як і те, що вони цілковито помилкові. У такій ситуації постає необхідність систематизації наукового пошуку, приведення його до свого роду загальних критеріїв. Так, як правильно зауважує І.Х. Саїдов, сутність конституційного права на звернення більшість учених-конституціоналістів розкривають через його форми, функції і мету. Перший критерій виражається в участі громадян в управлінні державою шляхом внесення в органи державної влади пропозицій. Другий – у сприянні реалізації права шляхом внесення заяв. Третій критерій полягає в захисті (відновленні) особою своїх прав шляхом внесення скарги [15, с. 18] на дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень. Не можна не погодитися із твердженням О.І. Бичкової та І.Є. Попова в тому, що конституційно-правовий інститут звернень є найбільш масовим серед усіх форм взаємодії, діалогу в системі «особа та держава» [3, с. 3]. Регламентация нормами Основного закону конституційного права на звернення, як пише О.О. Чуб, надає широкий простір для політичної активності громадян [24, с. 126], оскільки Конституція України жодним чином не обмежує ні коло суб'єктів звернень, ні питання, які можуть стати предметом звернень. Проте ми не можемо погодитися із позицією О.О. Чуб у тому, що і коло адресатів звернень не є обмеженим. У результаті проведеного аналізу ст. 40 Конституції стає очевидним той факт, що зобов'язаними суб'єктами розгляду звернень є органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їхні посадові і службові особи.

Одні автори в названій вище системі взаємодії розглядають сутність конституційного права громадян на звернення та відносять його до інститутів безпосередньої демократії. Щодо цього Ю.М. Алістратов у дослідженні комплексного характеру конституційно-правового інституту звернень прямо зауважує, що він може розглядатися, поряд з іншим, як одна з форм безпосередньої демократії [1, с. 11]. Сутність права громадян на звернення М.В. Цвік визначає як можливість громадян брати участь у державних і громадських справах, впливати на покращення роботи державних органів та недержавних інституцій [8, с. 148]. В.А. Соболь розглядає складові елементи права на звернення та пише, що дане право є однією з форм участі населення в державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, можливістю активного впливу громадянина на діяльність органів державної влади та місцевого самовряду-

вання [18]. М.А. Грибанова досліджує право на звернення як гарантію реалізації конституційних прав і наголошує на тому, що саме через звернення громадян втілюється в життя один із конституційних принципів – участь громадян в управлінні державними та громадськими справами [4, с. 4].

Іншими дослідниками відкидається можливість розгляду конституційного права на звернення як однієї з форм безпосередньої демократії. В основі їхніх тверджень лежить теза про те, що дане право не відображає волю усього народу і не має обов'язкового характеру для органів державної влади [7, с. 9]. Отже, дані дослідники розглядають право на звернення як таке, що виступає складником категорійного ряду вищого порядку, яким є основне право на участь в управлінні справами держави. У цьому разі заперечується значення права на звернення як самостійного конституційного права, передбаченого відповідною статтею Основного закону. В.І. Козлов зазначає, що право участі в управлінні державними справами є комплексним і об'єднує майже всі інші політичні права і свободи громадян (право на свободу проведення мирних масових заходів, право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації, право на подання колективних звернень, право брати участь у референдумах та виборах до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, право на вільний доступ до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, а також право громадян брати участь у здійсненні правосуддя) [6, с. 20]. Як уважається, обидві позиції не можна назвати беззаперечно правильними, оскільки вони відображають лише окремі аспекти конституційного права на звернення. Щоби повною мірою зрозуміти сутність даного правового явища, його необхідно характеризувати за допомогою комплексного підходу. Так, конституційно-правовий інститут звернень не виступає формою демократії, проте з використанням його інструментарію можуть реалізуватися деякі елементи безпосередньої демократії.

Звужений підхід до розуміння конституційного права на звернення також не сприяє повному розумінню його природи. Дане самостійне конституційне право потенційно відіграє важливу роль у процесі прямого політичного волевиявлення індивідів та їх об'єднань, а в кінцевому підсумку виступає як механізм реалізації і захисту (відновлення) прав і свобод людини і громадянина [15, с. 21]. Цінність конституційного права на звернення виражається в можливості особи брати участь у широкому спектрі політичних, соціальних, економічних та інших

суспільних відносин, спрямованих на реалізацію, захист і поновлення прав та інтересів [10, с. 892]. Одним зі складових елементів права на звернення В.А. Соболев уважає спосіб відновлення порушеного права громадянина через подання до органів державної влади скарг, заяв і клопотань. У такому розумінні – це механізм виконання соціальних обов'язків публічної влади [18]. Означене право потенційно відіграє важливу роль у процесі прямого політичного волевиявлення відповідних суб'єктів, слугує вагомим засобом реалізації, а в разі порушення і засобом захисту або відновлення конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Варто зупинитися на дослідженні даного конституційного права в межах категорії суб'єктивного права і, як наслідок, елемента правового статусу особи. Оскільки відповідні суб'єкти вступають у правові зв'язки з метою задоволення певного інтересу, то ця категорія також потребує висвітлення у співвідношенні із суб'єктивним конституційним правом на звернення.

Так, у результаті дослідження основних ознак суб'єктивного права О.Ф. Скакун серед таких називає: 1) можливість певної поведінки; 2) можливість, що належить суб'єкту права – правомочному; 3) надається з метою задоволення інтересів правомочного; 4) існує у правових відносинах; 5) є мірою можливої поведінки, порушення якої є зловживанням правом; 6) існує лише відповідно до юридичного обов'язку; 7) встановлюється юридичними нормами; 8) забезпечується (гарантується) державою [16, с. 529]. Елементами структури суб'єктивного права виступають такі правомочності: 1) правомочність на власні позитивні дії (правовикористання), або право позитивної поведінки правомочного; 2) правомочність на чужі дії (правовиконання), або право вимагання відповідної поведінки від правозобов'язаної особи; 3) правомочність домагання (правозахист) [16, с. 529]. На думку В.Д. Перевалова, суб'єктивне право являє собою межу прояву міри дозволеної поведінки і включає низку правомочностей: право на власні фактичні дії, спрямовані на використання корисних властивостей об'єкта права; право на юридичні дії, на ухвалення юридичних рішень; право вимагати від іншої сторони виконання обов'язку, тобто право на чужі дії; право на самозахист усіма способами, що не заборонені законом; право домагання, що полягає в можливості привести в дію апарат примусу проти зобов'язаної особи, тобто право на примусове використання обов'язку [13, с. 189]. Як бачимо, поряд із класичними елементами структури суб'єктивного права

автор також виділяє правомочність на власні фактичні дії та правомочність самозахисту. Ми не можемо погодитись із таким підходом, адже вказані правомочності, як убачається, повною мірою поглинаються трьома класичними елементами структури суб'єктивного права і не потребують окремого виділення.

Отже, у найбільш загальному вигляді суб'єктивне конституційне право на звернення являє собою міру дозволеної поведінки визначених суб'єктів, що забезпечується зобов'язаннями іншої сторони в даному правовідношенні. Для суб'єктивного права на звернення велике значення має категорія «правового інтересу», адже саме інтерес особи задовольняється засобами правового порядку. Саме інтерес слугує передумовою виникнення правових зв'язків між відповідними суб'єктами.

Розглянемо структуру суб'єктивного конституційного права на звернення. Так, відповідно до ст. 40 Основного закону, суб'єкти даного права мають правомочність надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення, а також правомочність щодо особистого звернення до зобов'язаних суб'єктів. Зобов'язані суб'єкти повинні розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

В.Г. Румянцева та В.В. Им виділяють такі правомочності суб'єктів звернень: право на аналіз діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; право на внесення пропозицій щодо покращення діяльності відповідних органів та їхніх посадових осіб; право на звернення в частині сприяння в реалізації прав і свобод; право вимагати захисту або відновлення прав і свобод; право повідомляти про порушення законності [14, с. 4]. І хоча Конституцією не обмежено коло питань, для вирішення яких надсилаються звернення, проте з метою відомої систематизації ми позитивно сприймаємо намагання деяких авторів виділити окремі блоки правомочностей суб'єктів цього права.

Висновки

Проблему визначення сутності конституційного права на звернення необхідно висвітлювати комплексно. Сутність права на звернення варто сприймати як самостійне конституційне право, що регламентоване окремою статтею Основного закону. Звужений підхід до розуміння юридичної природи конституційного права на звернення не сприяє його повному розумінню.

Виділення правомочностей на власні фактичні дії та самозахисту поряд із трьома класичними елементами структури суб'єктивного права є необґрунтованим роз-

ширенням названої структури, адже такі правомочності цілком поглинаються трьома їхніми класичними елементами.

Список використаних джерел:

1. Алистратов Ю.Н. Право граждан на обращение в государственные органы и органы местного самоуправления в условиях становления демократического правового государства в России : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1996. 152 с.
2. Беляков П.А. Защита прав граждан на обращение в государственные органы и органы местного самоуправления. *Законность*. 2014. № 4. С. 11–16.
3. Бычкова Е.И., Попов И.Е. Обращения граждан и правотворческая инициатива граждан как форма участия населения в осуществлении государственной власти и местного самоуправления: теоретико-правовые и исторические аспекты. Челябинск, 2011. 143 с.
4. Грибанова М.А. Право звернення громадян як гарантія забезпечення їх прав і свобод. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2001. № 3. С. 4–7.
5. Зорькин В.Д. Современный мир, право и Конституция. Москва, 2010. 543 с.
6. Козлов В.І. Колективні політичні права і свободи громадян України: конституційно-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2008. 224 с.
7. Комарова В.В. Формы непосредственной демократии в России. Москва, 1998. 302 с.
8. Конституційне право України / за ред. В.Я. Тація, В.Ф. Погорілка, Ю.М. Тодики. Київ : Український центр правничих студій, 1999. 376 с.
9. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (гол. редкол.) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл., доповн. Харків : Право, 2011. 1128 с.
10. Мерещагина В.А. Конституционное право на обращение как элемент поддержания баланса интересов личности, общества и государства. *Административное и муниципальное право*. 2015. № 9 (93). С. 891–897.
11. Нилов Д.Г. Обращения граждан: понятия и виды. Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции. 2010. № 3. С. 12–18.
12. Ольшевская О.В. Правовые аспекты рассмотрения обращений граждан органами внутренних дел. *Правовая идея*. 2013. № 2. С. 5–11.
13. Перевалов В.Д. Теория государства и права. Москва, 2013. 428 с.
14. Румянцева В.Г., Им В.В. Институт обращения граждан в органы государственной и местной власти: понятие, сущность, содержание. *История государства и права*. 2008. № 14. С. 2–4.
15. Саидов И.Х. Конституционное право граждан на обращение и его реализация в Республике Таджикистан : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2014. 160 с.
16. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : Енциклопедичний курс : підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.

17. Скрябина М.В. Реализация конституционного права граждан на обращение в органы публичной власти : дис. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2007. 230 с.

18. Соболев В.А. Теоретико-методологічні засади дослідження звернень громадян як інституту реалізації прав і свобод у громадянському суспільстві. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_42.

19. Соловьев С.Г., Попов И.Е. Необходимость реформирования законодательства об обращениях граждан. *Конституционное и муниципальное право*. 2010. № 6. С. 34–37.

20. Сучасний тлумачний словник української мови : 65 000 слів / за заг. ред. В.В. Дубічинського. Харків : ВД «Школа», 2006. 1008 с.

21. Тюрина С.Ю., Борисов Н.И. Обращения граждан как инструмент повышения эффективности взаимодействия населения и власти: нормативно-правовое регулирование и практика. *Административное и муниципальное право*. 2012. № 10. С. 12–19.

22. Цимбалюк В.І., Кісілевич К.О. Звернення громадян як важлива складова захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С. 149–154.

23. Черкесов К.А. Конституционное право на обращение в органы публичной власти в государствах – членах СНГ и странах Балтии : сравнительно-правовое исследование : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2010. 188 с.

24. Чуб О.О. Конституційне право громадян на участь в управлінні державними справами : монографія. Харків : Одиссей, 2005. 232 с.

Yehor Savych. Features of a citizen's exercise of the right to the constitutional appeal

The relevance of the article is that the basis of a democratic system of development of society and the state, as a universal asset, is a person as a free person who by his active purposeful actions achieves the satisfaction of their own needs. Among the constitutional norms that ensure the above-mentioned balance of interests in the system of interaction between the state, the individual and society, perhaps the most important is the right enshrined in Article 40 of the Constitution of Ukraine, according to which everyone has the opportunity to send individual or collective written appeals. authorities, local governments and officials and officials of these bodies, who are obliged to consider the appeal and give a reasoned response within the period prescribed by law. The article is devoted to a comprehensive research of the main issues in determining the legal nature of the constitutional right to appeal. The main scientific approaches to determining the essence of the constitutional right to appeal are analyzed. An analysis of the constitutional right to appeal in the sense of the categories of subjective law. The main elements of the structure of the subjective constitutional right to appeal are considered. It was found that in the most general form, the subjective constitutional right to appeal is a measure of permissible behavior of certain subjects, which is secured by the obligations of the other party in this legal relationship. The category of "legal interest" is important for the subjective right to appeal, because it is the interest of the person that is satisfied by legal means. It is concluded that the problem of determining the essence of the constitutional right to appeal must be covered comprehensively. The essence of the right to appeal should be perceived as an independent constitutional right, which is regulated by a separate article of the Basic Law. A narrow approach to understanding the legal nature of the constitutional right to appeal does not contribute to its full understanding. The allocation of powers to one's own actual actions and self-defense, along with the three classical elements of the structure of subjective law, is an unjustified extension of this structure, as such powers are completely absorbed by their three classical elements.

Key words: constitutional right to appeal, essence of constitutional right to appeal, subjective law, structure of subjective constitutional right to appeal.

